

Overweging

Zo op het eerste gezicht denk je: wat een verhaal! Wat een soap! En spelen alleen de mannen een hoofdrol: Laban en Jakob? Laten de vrouwen dit allemaal maar gebeuren. Er wordt haar niks gevraagd, er wordt gewoon besloten tot deze vorm van uithuwelijken...

Althans zo lijkt het op het eerste gezicht.

Samen met Romy, onze stagiaire dit voorjaar, hebben we ons de vraag gesteld: wat wil dit verhaal ons vertellen over bewustwording? Kunnen we dit verhaal ook anders bekijken?

Laten we beginnen bij Jakob: welke rol krijgt Jakob toebedeeld?

We weten dat hij op de vlucht was voor Esau, die zon op wraak omdat Jakob zijn eerstgeboorterecht had afgepakt en ook de zegen van hun vader. Rebekka had hem geadviseerd om naar haar broer Laban te gaan en omdat Rebekka heel graag wilde dat hij zou introuwen in de vrouwelijke familie-lijn, zei Izaäk, zijn vader, tegen hem: Ga naar het huis van Betuël, de vader van je moeder en neem daar een vrouw uit de dochters van Laban.

Onderweg droomt hij van een ladder, de Jakobs ladder, vernoemd naar zijn ervaring. Het opent hem zijn ogen voor de spirituele werkelijkheid. Hij krijgt weet van de mogelijkheid van verbinding tussen hemel en aarde. Het is het begin van de reis naar binnen.

Hij trekt verder en ziet dan de herders en Rachel, ze is verblindend mooi. Hij voelt de kracht in zijn lijf stromen en tilt in zijn eentje de deksel van de waterput en drinkt de schapen. Dan kust hij haar, één en al onstuimigheid. Er zijn heel wat commentaren geschreven bij deze scene. Kust hij Rachel op de mond? Of kust hij haar 'gewoon', omdat hij wist dat het een nichtje was? Zeg het maar...

Hij wordt blind van verliefdheid lijkt wel, hij werkt 7 jaar lang, maar ze vliegen om als dagen, het wordt ook in één regel beschreven. En dan die huwelijksnacht, tja... Jakob moet blind geweest zijn, onwetend, nergens aan denkend, alleen gericht op Rachel en wat er te gebeuren stond. Je zou kunnen denken dat er heel veel wijn in het spel is, maar het zien als een niet-bewust zijn is mooier. Pas in de ochtend ontwaakt hij, wordt hij zich pas bewust dat Lea naast hem ligt...

Op haar wordt hij niet kwaad, maar wel op Laban: je hebt me bedrogen! Jakob moet het tot diep in zijn binnenste gevoeld hebben...nu ben ik bedrogen, zoals ik mijn vader bedrogen heb die blind was. Hij zal ook boos op zichzelf zijn geweest: hoe kon ik zo blind zijn?

Hij wordt weliswaar boos op Laban, maar zint niet op wraak, hij blijft gewoon daar werken. De liefde voor Rachel is groter. De liefde maakt het dragelijk en geeft kracht om vol te houden.

Nu naar de zussen. Het is te gemakkelijk om ze weg te zetten als concurrenten. De vertaling die we lazen helpt daar ook niet bij. Enerzijds de tegenstelling in de beschrijving hoe ze eruit zien: Lea had doffe ogen en Rachel was prachtig gevormd en mooi om te zien. Er is discussie over de ogen van Lea. Volgens de gewoontes in de stam om in de lijn van de moeder te huwen, was haar huwelijk voorbestemd om met Esau te trouwen. De oudste van de jongens was voorbestemd voor de oudste van de dochters, dus zij voor Esau en Jakob voorbestemd voor Rachel. Lea zou van reizigers gehoord hebben over de harde, ruwe aard van Esau, volgens een legende waren haar ogen daarom zwak, vanwege het huilen om dit vooruitzicht.

Aan het eind van het verhaal wordt in deze vertaling nog een keer de tegenstelling benadrukt tussen de zussen: Jakob hield van Rachel en niet van Lea. Toch staat het er waarschijnlijk niet zo sterk. Jakob hield van Rachel, meer dan van Lea. Dat betekent dat hij dus toch ook van Lea hield, maar anders.

Zou het mogelijk zijn dat de zussen hebben samengewerkt? Een intrigerende gedachte. Volgens Magda van der Ende in haar boek: *Zeg me, wie ben je*, legt zij de verhalen uit vanuit de joodse mystieke traditie. Ze gebruikt de bronnen van de kabbala om anders te kijken naar de verhalen. Veel meer vanuit een spirituele weg die ieder mens heeft af te leggen. Een weg van bewustwording, langzaam aan steeds bewuster worden.

Zo zouden Lea en Rachel beiden weet hebben van het uitgroeien naar een grote familie. Jakob stond nog onderaan de ladder en had nog een hoop te leren. Rachel stond haar zus af aan Jakob omdat ze compassie had met haar zus Lea, wetend dat de oudste altijd eerst trouwt. Een midrasj (een bedacht verhaal door er in een leerhuis samen over te speculeren, fantaseren) verhaalt dat Rachel Lea heeft ingewijd in de liefdescodes. Weer een andere midrasj gaat nog verder door te zeggen dat Rachel onder het bed van het bruidspaar heeft gelegen om Lea het nodige in te fluisteren of door zelfs haar eigen stem te gebruiken om Jakob in de waan te laten. Ik kan me wel voorstellen dat dit soort verhalen ontstonden, want het oorspronkelijke verhaal roept zoveel vragen op!

Jakob wordt niet boos op de zussen, maar op Laban. Hij weet dat hij zich aan hem moet scherpener. Laban wordt neergezet als een zeer berekend man. Hij zet alles naar zijn hand. Hij let heel goed op de zaak, minder dan op gevoelens van mensen. Toch hebben we dit soort types in een organisatie ook nodig. Iemand die snel en logisch kan denken, snel dingen op een rijtje kan zetten. En als dat vanuit integriteit gebeurt kan het veel opleveren. Alleen de gevoelskant blijft onderbelicht. Daar kun je boos om worden, maar je kunt ook kijken wat je ervan kunt leren! Weer een stapje verder in je bewustwording.

Ik denk dat dat uiteindelijk het doel is van deze verhalen, van sprookjes en legendes. Groeien in bewustwording. Niet alleen lezen met je verstand, maar ook met je hart en het van alle kanten bekijken, je hart oprekken.

Door de voorbereiding op de 40-dagentijd met elke dag een psalm, viel mijn oog op psalm 26. Met name op de zin: bevrijd mij uit de ban van onbewustheid.

Mooi hoe Oosterhuis in zijn hertaling van deze psalm die twijfel laat zien. Eerst klinkt stellig: Ik ben onschuldig. Maar dan de vraag: of niet? Schuldig aan wat dan? Aan dingen waar ik niet van weet... door meedoen aan... onbewust.

Dat blijft een levenslange leerschool, waar ben je wel schuldig aan en waar niet?

Ervan uitgaan dat we allemaal een eigen weg te gaan hebben, kan het soms lichter maken. Jij bent niet voor alles schuldig. In het grote geheel hebben we allemaal een plaats. En door ons aan elkaar te spiegelen kunnen we elkaar verrijken, hoewel dat soms niet altijd meevalt.

Ik eindig daarom graag met de woorden van Psalm 26:

Breng ons tot inzicht, bevrijd ons, wek ons geweten uit de ban van onbewustheid.

Zet onze voeten stevig neer, zeg ga, duw ons zacht en stevig. Help ons gaan.

Zo moge we ieder op onze eigen weg verder gaan, vanuit verbondenheid.

Moge het zo zijn.